

Studieplan for Psykisk helsearbeid og rusarbeid

Høyere yrkesfaglig utdanning
60 studiepoeng
Nivå 5.1 i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR)

Studieplanen bygger på nasjonal standard FHH14, godkjent av NUFHO 8. oktober 2012

Godkjent av NOKUT 18.02.2014

Overordnede læringsutbyttebeskrivelser implementert i henhold til NKR våren 2015

Revidert juni 2023

Tilbudskode FHH14D

www.nordlandfagskole.no

Innholdsfortegnelse

1	FORMÅL MED HØYERE YRKESFAGLIG UTDANNING.....	3
2	GENERELT OM HØYERE YRKESFAGLIG UTDANNING I HELSE-, SOSIAL- OG OPPVEKSTFAG.....	3
2.1	Samfunnsutvikling og etterspørsel etter tjenester innen helse, sosial og oppvekst	3
2.2	Felles mål og retningslinjer.....	4
2.3	Opptakskrav	4
2.4	Krav om politiattest	5
2.5	Studentdemokrati	5
3	FAGSKOLEUTDANNING I PSYKISK HELSEARBEID OG RUSARBEID	5
3.1	Innledning	5
3.2	Læringsutbytte for utdanningen.....	6
3.3	Overordnet læringsutbytte for utdanningen.....	7
3.3	Tjenesteområder.....	9
3.4	Mål, vektlagte prinsipper og fokusområder for utdanningen	9
3.5	Begrepsavklaringer	9
3.6	Emneoversikt	12
4	ARBEIDSFORMER, VURDERINGSFORMER OG ORGANISERING AV STUDIET.....	14
4.1	Arbeidsformer	14
4.2	Vurderings- og eksamensformer.....	15
4.3	Karakterskala	16
4.4	Organisering og omfang	16
4.5	Praksis i studiet	17
5	HELHETLIG MODELL FOR UTDANNINGEN	18
EMNE 1	.....	18
EMNE 2	.....	21
EMNE 3	.....	22
EMNE 4	.....	23
EMNE 5	.....	25
EMNE 6	.....	27

1 FORMÅL MED HØYERE YRKESFAGLIG UTDANNING

Høyere yrkesfaglig utdanning ligger på nivå over videregående opplæring. Den er yrkesrettet, og studentene tilegner seg en kompetanse som kan tas i bruk i arbeidslivet uten ytterligere opplæringstiltak. Studentene skal etter gjennomført utdanning ha etablert et grunnlag for livslang læring og kontinuerlig omstilling med klar forankring i arbeidslivet.

Høyere yrkesfaglig utdanning har som mål å utdanne reflekterte yrkesutøvere som tar initiativ og ansvar i yrkesutøvelsen. De ulike fagskolene skal utvikle utdanninger som sikrer den enkelte students og arbeidslivets evne til å møte endring og behov for oppdatert kompetanse. Målet med fagskolen som pedagogisk virksomhet er å gi studentene en utdanning som bidrar til utvikling og tilegnelse av ny kompetanse i form av kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse, beskrevet som læringsutbyttebeskrivelser.

Kunnskaper handler om forståelse av teorier, fakta, begreper, prinsipper og prosedyrer innenfor fag, fagområder og/eller yrker. Ferdigheter omhandler evnen til å anvende kunnskap til å løse problemer og oppgaver. Det er ulike typer ferdigheter: kognitive, praktiske, kreative og kommunikative ferdigheter. Generell kompetanse er å kunne anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig vis i ulike situasjoner gjennom å vise samarbeidsevne, ansvarlighet, evne til refleksjon og kritisk tenkning i utdannings- og yrkessammenheng.

Lov om høyere yrkesfaglig utdanning trådte i kraft 01.07.2018. Lovens formål er å legge til rette for høyere yrkesfaglig utdanning av høy kvalitet og gode utdanningsvilkår for studentene. Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning (NOKUT) fører tilsyn med kvaliteten i høyere yrkesfaglig utdanning og akkrediterer høyere yrkesfaglig utdanning. Alle fagskoler skal ha et eget styre og en rektor. Fylkeskommunen skal sørge for at det tilbys akkreditert fagskoleutdanning i samsvar med behovet for kompetanse lokalt, regionalt og nasjonalt.

En viktig del av verdigrunnlaget i høyere yrkesfaglig utdanning er fagskolenes egenart som arbeidslivets skole. Sentralt her står trepartssamarbeid mellom fagskolen, partene i arbeidslivet og offentlige myndigheter. Lokalt betyr dette at arbeidslivets parter og kommunale- og fylkeskommunale myndigheter/politikere samarbeider tett med fagskolen gjennom representasjon i styrer, råd og utvalg og andre samarbeidende organer.

2 GENERELT OM HØYERE YRKESFAGLIG UTDANNING I HELSE-, SOSIAL- OG OPPVEKSTFAG

Tilbudet innen høyere yrkesfaglig utdanning i Norge er mangfoldig og skal være tilpasset samfunnets behov for kompetanse. Høyere yrkesfaglig utdanning i helse-, sosial- og oppvekstfag skal gi kompetanse som kan tas i bruk for å løse oppgaver i arbeidslivet uten ytterligere opplæringstiltak.

2.1 Samfunnsutvikling og etterspørsel etter tjenester innen helse, sosial og oppvekst
Tjenesteyterens daglige arbeid påvirkes av samfunnsutviklingen. Det skjer raske endringer i medisinsk og teknologisk utvikling og befolkningens helsetilstand. Helse-, sosial- og oppvekstsektoren står foran store utfordringer i årene framover. Tjenestemottakerne har krav på kvalitet og medvirkning. Grunnet både demografiske forhold og en samfunnsutvikling med økende etterspørsel etter alle typer helse-, sosial- og oppveksttjenester, har det avgjørende betydning for vårt velferdssamfunn at vi klarer å rekruttere nytt, samt beholde kompetent

personell. Det er viktig at ansatte får økt sin kompetanse for å kunne ta nye oppgaver og utfordringer.

Høyere yrkesfaglig utdanning må reflektere samfunnsutviklingen. Dette fordrer at ansatte som deltar i et utdanningsløp får tid til bearbeiding og refleksjon. Kvalifisert personell utgjør den viktigste ressursen i helse-, sosial- og oppveksttjenesten. Tilgang på kvalifisert personell er en forutsetning for å kunne ivareta demografiske endringer, gjennomføre reformer og opptrappingsplaner innen denne tjenesten.

Som grunnlag for studiemodellen ligger de utfordringene som tjenesteyterne innen de ulike sektorene står overfor i dag:

- Et samfunn i rask endring med stadig nye utfordringer på grunn av demografiske endringer, strukturendringer, omorganisering, rasjonalisering og endrede rettigheter for tjenestemottakerne.
- Et arbeidsliv som krever økt fleksibilitet.
- Tjenesteytere som skal tilpasse seg disse endringene og samtidig forholde seg til tjenestemottakere med sammensatte problemer og behov, og som skal være i stand til å yte tjenester overfor stadig nye grupper av tjenestemottakere med ulik kulturbakgrunn.

2.2 Felles mål og retningslinjer

Hovedmålsetting for videreutdanning i helse-, sosial- og oppvekstfag:

Videreutdanningene har som overordnet mål å utdanne reflekterte tjenesteytere, med høy yrkesetisk standard som tar initiativ til å planlegge, organisere og iverksette tiltak i samarbeid med andre tjenesteytere og brukere.

Utdanningene skal sikre den enkeltes, samfunnets og arbeidslivets behov for ny kompetanse i tråd med nye oppgaver og utfordringer innen helse-, sosial- og oppvekstsektoren. Dagens og morgendagens utfordringer både for samfunnet generelt og innen helse-, sosial- og oppvekstsektoren spesielt, medfører behov for nytenkning innen utdanningene. Utdanningene er derfor tverrfaglige, og har et klart brukerperspektiv. Med tverrfaglige i denne sammenheng, menes at de er rettet mot arbeidstakere med forskjellig faglig bakgrunn innen helse-, sosial- og oppvekstfagene.

Yrkesutøvelsen foregår i et samspill av praktiske erfaringer og relevant teori. Helse-, sosial- og oppvekstfaglig yrkesutøvelse er basert på en kombinasjon av praktiske erfaringer fra arbeid med mennesker og nyere relevant kunnskap om det helse-, sosial- og oppvekstfaglige området. I tillegg er det nødvendig at man gjør vurderinger og fatter beslutninger på et juridisk og etisk holdbart grunnlag.

2.3 Opptakskrav

Grunnlag for opptak til høyere yrkesfaglig utdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid er fagbrev eller realkompetanse tilsvarende fagbrev innen områdene helse, sosial eller oppvekst. Søkere med bachelorutdanning innen relevante fagområder kvalifiserer også for opptak til studiet.

Realkompetanse er all kompetanse som du har skaffet deg gjennom formell, ikke-formell eller uformell læring. Det vil si alle kunnskaper og ferdigheter tilegnet gjennom utdanning, lønnet eller ulønnet arbeid, organisasjonserfaring, fritidsaktiviteter eller på annen måte. Søkere som kan dokumentere at de skal gjennomføre fagprøve i løpet av det påfølgende semesteret etter opptaksfristen kan tildeles plass på vilkår av bestått prøve.

2.4 Krav om politiattest

Med grunnlag i Lov om høyere yrkesfaglig utdanning § 27, Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning kapittel 3 og Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning ved Nordland fagskole § 3-2 er det krav om at studenten legger frem politiattest ved opptak eller i løpet av utdanningen. Poliattiattest forevises på første ukesamling og må være forevist før studenten kan starte sin praksis.

2.5 Studentdemokrati

Studentdemokratiet er viktig for at studentene kan påvirke sin studiehverdag og bidra til utvikling av fagskolen og utdanningskvaliteten. Studentene velger selv om de ønsker å opprette et studentorgan. Fagskolens ledelse og administrasjon har ansvar for å legge forholdene til rette for at studentorganet blir hørt i alle saker som angår studentene. Fagskolens ledelse og administrasjon skal informere studentene om studentorganets funksjon på fagskolen, og betydningen av arbeidet til de tillitsvalgte og studentrådet. Det kan være enkle ting som for eksempel å legge til rette for informasjon ved studiestart eller gjøre tilgjengelig informasjon om studentorganet på nettsiden til fagskolen. Studentorganet velger selv et studentrådsstyre blant de tillitsvalgte studentene. Ledelsen og/eller administrasjonen på fagskolen skal ha jevnlig møter med studentrådsstyret, og det bør settes opp en felles møteplan. Studentrådsleder og ledelsen bør ha jevnlig kontakt utover de fastsatte møtene. Studentene skal være representert i fagskolestyret. Det skal ikke føres fravær for studentens deltakelse i fagskolestyret, som tillitsvalgt i studentorganet og/eller annet studentpolitisk arbeid.

3 FAGSKOLEUTDANNING I PSYKISK HELSEARBEID OG RUSARBEID

3.1 Innledning

Denne planen for utdanningstilbudet Fagskoleutdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid, er en av flere i en serie helsefaglige fagskoleutdanninger med samme struktur, hvor Emne 1” Felles innholdsdel” er lik i alle utdanningene. Den felles innholdsdelen skal bidra til at studentene utvikler nødvendig kunnskap og forståelse i en felles referanseramme for yrkesutøvere i helse- og sosialtjenesten. Innholdet danner basis for utvikling av felles holdninger og ferdigheter. Begrunnelsen for en felles del er ønsket om at arbeidstakere i helse- og omsorgssektoren skal utvikle breddekompetanse og bedre samarbeid. I tillegg til breddekompetanse, ivaretar utdanningen en fagspesifikk fordypning innen psykisk helsearbeid og rusarbeid.

Nasjonal plan for utdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid er utviklet med sikte på å gi helse- og sosialpersonell med videregående opplæring mulighet til en videreutdanning som kan styrke deres kompetanse i møte med nye og utvidede arbeidsoppgaver i helsevesenet og i sosialsektoren.

Den nye planen for fagskoleutdanningen bygger på to tidligere planer; ” Videreutdanning i psykisk helsearbeid for helse- og sosialpersonell med videregående opplæring” (2002) og ”Videreutdanning/fagskoleutdanning i miljøarbeid innen rus”(2006). Nordland fagskole har vært sentral i arbeidet med utviklingen av denne og tidligere nasjonale planer.

Det er ofte de mest sårbare og komplekse brukerne/pasientene som har størst behov for å bli møtt av en helhetlig helsetjeneste. Fellesnevneren for dem som har et særskilt behov for samhandling og koordinering, er at de har et behandlings - og omsorgsbehov ingen av tjenesteyterne kan løse alene. Det er derfor viktig at pasientene/ brukerne møtes av personell som samarbeider godt innad i kommunal sektor og med spesialisthelsetjenesten. Økt kompetanse med et tverrfaglig fokus gir brukerne/ pasientene rett behandling på rett sted til rett tid. Planen

legger vekt på å fremme et menneskesyn der brukeren/pasienten deltar aktivt for å bedre egen helse.

Miljøarbeiderens rolle og funksjon er relevant innenfor psykisk helsearbeid og rusarbeid. Fagskoleutdanningen i psykisk helsearbeid og rusarbeid gir studentene kunnskap og forståelse innenfor en felles referanseramme der samhandlingsreformens intensjoner legger sentrale føringer. Dette innebærer bl.a. å forstå viktigheten av å forebygge fremfor å reparere, få ulike ledd i helse- og omsorgstjenesten til å jobbe sammen og styrke brukervedvirkningen.

De læringsmetodene som benyttes, bygger på et helhetlig læringsyn som innebærer både kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Gjennom et utstrakt samarbeid med arbeidslivet, tilstreber vi en utdanning som er praksisnær. Samarbeidet bidrar til innsikt i behovene i arbeidslivet og gir skolen mulighet til dialog med praksisfeltet, noe som gir rom for å holde seg oppdatert og kunne korrigere studietilbudet i tråd med praksisfeltets erfaringer og behov. Dette er viktig og avgjørende for å sikre en kvalitativ god utdanning.

3.2 Læringsutbytte for utdanningen

Utdanning i Psykisk helsearbeid og rusarbeid skal utdanne reflekterte yrkesutøvere som med høy yrkesetisk forståelse tar initiativ til, organiserer og iverksetter tiltak i samarbeid med pasienter/brukere, deres pårørende, medarbeidere, andre yrkesgrupper, bruker- og pårørendeorganisasjoner og frivillige innenfor helse- og omsorgssektoren.

Læringsutbyttebeskrivelsen for fagskoleutdanningen skal gi en oversikt over hvilken kompetanse studentene vil ha etter gjennomføring av det aktuelle emne eller utdanningen som helhet. Læringsutbyttebeskrivelsene er i henhold til det nasjonale kvalifikasjonsrammeverkets krav og er inndelt i kunnskap, ferdighet og generell kompetanse. Disse beskriver:

Kunnskap	Forståelse av teorier, fakta, prinsipper, prosedyrer innenfor fagområder og/eller yrker
Ferdigheter	Evne til å anvende kunnskap til å løse problemer eller oppgaver (kognitive, praktiske, kreative og kommunikative ferdigheter)
Generell kompetanse	Evne til å anvende kunnskap og ferdigheter på selvstendig måte i ulike situasjoner

3.3 Overordnet læringsutbytte for utdanningen

Kunnskap	<p>Etter fullført utdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid</p> <ul style="list-style-type: none"> • har studenten god kjennskap til felles kunnskapsgrunnlag og referanseramme, verdier og relevante helse- og sosiallover. • har studenten kunnskap om- og innsikt i psykiske lidelser og ruslidelser i et samfunnsperspektiv • har studenten grunnleggende kunnskap om forebyggende metoder og tiltak, og kan iverksette relevante tiltak ut i fra disse • har studenten systemforståelse og kunnskap om hvordan helse- og omsorgstjenestene er organisert • har studenten kunnskap om hva det innebærer å ha og å leve med en psykisk lidelse og/eller ruslidelse • har studenten kunnskap om kartlegging av behov, planlegging, organisering og iverksetting av kunnskapsbaserte tiltak, rehabilitering og oppfølging • har studenten kunnskap om tverrfaglig samarbeid, kommunikasjon og brukermedvirkning • har studenten oppdatert kunnskap om sentrale lover og forskrifter som regulerer pasienters/brukeres, pårørendes og yrkesutøveres rettigheter og plikter
Ferdigheter	<p>Etter fullført utdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid</p> <ul style="list-style-type: none"> • arbeider studenten helsefremmende og bidrar i samarbeid med pasientene/brukerne, pårørende og fagpersoner til å forebygge problemutvikling, sykdom, og funksjonsnedsettelse • benytter studenten sin kunnskap og samhandlingskompetanse og veileder pasienten/brukeren for å oppnå mestring og aktiv problemløsning • ivaretar studenten individuelle behov hos pasienten/brukeren og samarbeider med pårørende samt det sosiale og fysiske nærmiljø • kartlegger studenten behov, planlegger, organiserer og iverksetter kunnskapsbaserte tiltak, rehabilitering og oppfølging av pasienter/brukere med psykisk lidelse og/eller ruslidelse • bidrar studenten til å ta i bruk og vurdere relevante tiltak og metoder i arbeidet, holder seg faglig oppdatert innenfor eget arbeidsområde og deltar i faglig utvikling på arbeidsplassen • kommuniserer studenten profesjonelt med pasienter/brukere, pårørende og fagpersoner og tar medansvar for tilbakemelding til fagansvarlig om hjelpebehov og virkning av tiltak

Generell kompetanse	<p>Etter fullført utdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid</p> <ul style="list-style-type: none"> • identifiserer studenten etiske utfordringer og dilemmaer, reflekterer over egen praksis og begrunner sine vurderinger faglig, etisk og juridisk • anvender studenten sin kunnskap i samarbeidet med pasient/bruker, pårørende fagpersoner, reflekterer over egne holdninger, ivaretar brukervedvirkning og behovet for meningsfull aktivitet • deltar studenten i faggrupper for å kvalitetssikre og videreutvikle sin kompetanse og forståelse for pasienten/brukeren og fagfeltet. • deltar studenten i kartlegging og behandling av pasienter/brukere med psykiske lidelser og/eller ruslidelser, vurderer og ivaretar deres behov for oppfølging, omsorg og behandling • er studenten bevisst på egen og andres kompetanse, ivaretar brukervedvirkning og kan drøfte og formidle kunnskap innenfor fagfeltet. • er studenten bevisst sin profesjonelle kompetanse, sin kreativitet og sitt mot, forvalter kompetansen og bidrar til faglig utvikling og tverrfaglig samarbeid på egen arbeidsplass
----------------------------	--

3.3 Tjenesteområder

Utdanningen i psykisk helsearbeid og rusarbeid kvalifiserer blant annet for arbeid innen:

- Kommunal helse- og omsorgstjeneste som for eksempel bo- og omsorgssentre, rehabiliteringssentre og aktivitetssentre
- Kultur- og oppvekstsektoren som for eksempel ungdomsklubber, barnehager, skoler og skolefritidsordninger
- Arbeids- og velferdsforvaltningen med for eksempel oppfølging av arbeidstrenings- og attføringstiltak
- Spesialisthelsetjenesten i for eksempel tverrfaglige team og i behandlingstilbud som miljøarbeidere

3.4 Mål, vektlagte prinsipper og fokusområder for utdanningen

Innenfor denne utdanningsplanen for utdanning i psykisk helsearbeid og rusarbeid, er samhandling og tverrfaglig samarbeid, helhet og sammenheng, brukerperspektivet og relasjonskompetanse spesielt vektlagt. Disse prinsippene fremheves gjennom innhold, læringsmetoder og organisering, og de danner en rød tråd gjennom hele utdanningen:

- Gi studentene økt forståelse for tverrfaglig samarbeid på tvers av ulike sektorer og fagområder. Kunnskap om aktuelt lovverk er viktig i denne sammenhengen.
- Studentene vil gjennom øvelse, opplevelse og refleksjon knyttet til egen livs- og yrkeserfaring, få mulighet til faglig og personlig utvikling. Økt bevissthet om egne kunnskaper og ferdigheter skal bidra til å kunne erkjenne sine grenser, både faglig og personlig.
- Utvikle samlende kunnskap og innsikt om psykiske lidelser og ruslidelser i et samfunnsperspektiv og hvordan dette kan forebygges og behandles.
- Styrke studentenes handlingskompetanse i deres yrkeshverdag, for å kunne organisere og iverksette kunnskapsbaserte tiltak sammen med brukere, pårørende og andre samarbeidspartnere.
- Skal bidra til å fremme evne til etisk refleksjon og positive holdninger, samt evne til samhandling med brukerne ut fra deres behov, og derigjennom gi brukerne et kvalitativt bedre tjenestetilbud. Brukermedvirkning, selvbestemmelse og relasjonskompetanse vektlegges i utdanningen.
- Skal utvikle en dypere forståelse av at mennesket er i et samspill med sine omgivelser, påvirket av sin kulturbakgrunn og livssituasjon.
- Skape innsikt i og forståelse for mangfoldet blant oss.
- Gi dybdekompetanse innenfor psykisk helsearbeid og rusarbeid.
- Oppøve trygghet på formidling av egen fagkompetanse gjennom skriftlige og muntlige presentasjoner samt deltakelse i kollegaveiledingsgrupper.

3.5 Begrepsavklaringer

Samhandling og tverrfaglig samarbeid:

Med tverrfaglig samarbeid menes i denne sammenhengen kunnskap om miljøarbeid innen de ulike fagområdene som utdanningen omfatter. I dette ligger evne til å se ulike muligheter til samarbeid på tvers av sektorer i hjelpeapparatet, herunder kunnskap om samarbeidsmodeller og metoder. Tverrfaglig samarbeid fordrer forståelse av egen og andre fagutøveres roller, oppgaver og kompetanse, og om hvordan man selv kan inngå i en funksjonell arbeidsdeling omkring brukere.

Helhet og sammenheng:

Helhetlig kompetanse omfatter evnen til å anvende fagkunnskap, sosiale ferdigheter og etiske holdninger for å løse problemstillinger i arbeidssituasjonen. Gjennom kommunikasjon og refleksjon omkring egen yrkes- og livserfaring, vil etiske dilemmaer løftes frem og bidra til

holdningsbearbeidelse. Som yrkesutøver i helse- og omsorgssektoren, pedagogisk virksomhet og innenfor kultur- og fritidssektoren, står en daglig overfor mennesker i forskjellige omgivelser og livssituasjoner med ulik kulturell bakgrunn og med sammensatte behov. Dette mangfoldet krever at en er bevisst sin rolle og evne til å gi nødvendig omsorg, støtte og tillit i kombinasjon med fagkunnskap. Helhetstenking omfatter også hvordan vi forstår brukere som både sosiale og biologiske vesen, og hvordan vi oppfatter brukere og pårørende som aktører innenfor ulike sosiale system.

Brukerperspektiv:

Arbeidstakere i dag har også ansvar for å fremme brukernes muligheter for medvirkning og deltakelse slik at allmenne og spesielle rettigheter ivaretas. Yrkesutøvelse baseres på respekt for det enkelte menneskets integritet, samt nærhet og engasjement overfor den enkelte bruker. Utdanningen skal fremme studentenes evne til samhandling og samarbeid med brukerne ut fra brukernes behov, kunne ivareta brukerne og deres pårørende med verdighet og respekt, utvikle evne til å tenke "oss" og ikke "dem og vi". For å kunne ta andres perspektiv kreves det i dag ny og utvidet faglig kompetanse. Sentrale virkemidler vil være realisering av gode levekår, tilrettelegging for samfunnsdeltagelse og fokusering på likestilling og individuelle ønsker. Dette innebærer bl.a. kunnskap om gjeldende lover og rettigheter samt et grunnleggende etisk fundament bygd på toleranse og respekt.

Miljøarbeidere/miljøarbeid:

Miljøarbeidere er ikke en profesjon eller en klart definert yrkesgruppe. Det dreier seg mer om en felles betegnelse på flere yrkesgrupper som til en viss grad ivaretar et sett sammenfallende arbeidsoppgaver/funksjoner innen ulike sektorer. Dette kan for eksempel være i den kommunale helse- og sosialtjenesten, innenfor kultur- og fritidssektoren eller i skoler, barnehager og i ulike institusjoner. Det er en tverrfaglig sammensatt faggruppe bestående bl.a. av helsefagarbeidere, barne- og ungdomsarbeidere og aktivitører, samt ufaglærte. Betegnelsen miljøarbeid er knyttet til den type arbeidsoppgaver som løses/utøves. Til tross for ulik yrkesbakgrunn og praksis vil det likevel være mange funksjoner/arbeidsoppgaver som er sammenfallende og som danner et felles faglig fundament. Miljøarbeidere står til daglig nært brukerne og skal ivareta sammensatte og krevende arbeidsoppgaver. Fagskoleutdanningen i tverrfaglig miljøarbeid, retter seg mot arbeidstakere i kommuner og spesialisthelsetjeneste der kravet til fleksibel tjenesteyting er nødvendig. Innen ulike sektorer benyttes miljøarbeider som betegnelse. Miljøarbeidernes funksjon er knyttet direkte til arbeid med brukere og til brukergrupper som det iverksettes spesielle tiltak overfor, eller arbeidsoppgaver av mer forebyggende karakter, avhengig av hvor miljøarbeideren har sitt arbeid. I kommunal virksomhet benyttes også miljøarbeidere på tvers av de ulike sektorene. Dette ivaretas i denne studiemodellen gjennom valgfrie fordypningsområder.

Miljøarbeid forstår vi som en faglig begrunnet og systematisk tilrettelegging av ulike faktorer for å fremme funksjonelle handlingsmønstre og styrke praktiske og sosiale ferdigheter hos den enkelte bruker.

Refleksjon:

"Refleksjon er en prosess som gjør deg i stand til å oppdage og å lære noe som leder til en forandring på en eller annen måte" (Søndenå 2004 i Bie 2010). Refleksjon handler om å kaste tanker tilbake til, eller vende tilbake til, tanker du har tenkt før. Det er ikke bare handlingen i seg selv som skal være gjenstand for refleksjon, men også tidligere og mer grunnleggende forhold rundt egen tenking om en handling eller handlingssekvenser.

Brukermedvirkning:

Brukermedvirkning innebærer at tjenestetilbudet, så langt som mulig, skal utformes i samarbeid med pasienten eller brukeren. Det skal legges stor vekt på pasientens eller brukerens synspunkter når helse- og omsorgstjenestens tilbud utformes. Målet er at pasienten eller brukeren skal få et godt tilbud, som er tilpasset deres behov.

Relasjonskompetanse:

Utvikling av relasjonskompetanse krever bevissthet og evne til refleksjon over hvordan egne holdninger innvirker på ens atferd og hvordan egen atferd, generelt og i spesifikke situasjoner, innvirker på andre menneskers oppfatning av situasjonen. I relasjonsarbeid er anerkjennelse av "den andre" som subjekt, med ressurser og begrensninger og rettigheter og plikter, sentrale. Evnen til å gi "den andre" opplevelse av å være en aktør med mulighet for deltakelse og ansvar er derfor vesentlige elementer i relasjonskompetansen.

Kunnskapsbaserte metoder og tiltak:

Dette er en tilnærming til praksis der metoder og tiltak baseres på god og relevant forskningsbasert kunnskap, erfaringsbasert kunnskap og pasientens verdier, kunnskap og preferanser.

Kompetanse:

Kompetanse omhandler både kunnskaper, ferdigheter og holdninger. I læringsmål-beskrivelsene er ikke holdningsbegrepet med, men i vår forståelse av kompetanse utgjør holdningene et sentralt element, fordi det har betydelig innvirkning på hvordan både kunnskaper og ferdigheter kommer til uttrykk i den profesjonelle yrkesutøvelsen der andre mennesker er målgruppe (brukerne), støttespillere (pårørende) og samarbeidspartnere (kollegaer, andre tjenesteytere).

Helsefremmende arbeid er den prosess som gjør folk i stand til å bedre og bevare sin helse (Ottawa-charteret, 1986). Helsefremmende arbeid er altså det som både samfunnet og individet selv bevisst gjør for å bedre helsa. (Ot.prp.nr 73 (2008-2009).

Forebyggende arbeid er en mangetydig betegnelse på tenkning og tiltak som spenner vidt fra forsøk på å eliminere eller begrense en uønsket utvikling til tiltak som fremmer livskvalitet og mestring. (St.meld. 37)

Målrettet miljøarbeid er en arbeidsmodell som består av ulike metoder, faglige intervensjoner og profesjonelle holdninger - styrt i målrettede prosesser. Hvis en miljøarbeider skal kunne arbeide målrettet må tre ulike komponenter være tilstede; **fagkompetanse, holdninger og verdier** og miljøarbeiderens **evne til å samarbeide**. Altså er det ikke tilstrekkelig med god fagkunnskap og bred kompetanse, dersom miljøarbeideren utviser holdninger og verdier som ikke hører hjemme i omsorgsfaget. Ei heller hjelper det at miljøarbeideren uttaler gode holdninger og verdier, hvis vedkommende ikke får til å samarbeide med andre eller viser gjennom sin atferd at holdningene og verdiene ikke er integrert i den praktiske yrkesutøvelsen (Bech m.fl., 2004).

(<http://asf.helsekompetanse.no/del3/personalatferd/malrettet-miljoarbeid>)

Psykisk helsearbeid og rusarbeid omfatter i denne planen alle typer helse- og omsorgstjenester som kan bidra til bedret helse og livskvalitet for mennesker med psykiske lidelser og ruslidelser. På individplan omfatter psykisk helsearbeid og rusarbeid alle typer helse- og omsorgstjenester som er rettet mot de behov den enkelte har. På samfunnsplan omfatter psykisk helsearbeid og rusarbeid planlegging, gjennomføring og evaluering av helse- og omsorgstjenester på tvers av

sektorer og mellom og innenfor ulike institusjoner.

Ruslidelse brukes som samlebegrep for både avhengighet, skadelig bruk og misbruk (IS-1948 Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med samtidig ruslidelse og psykisk lidelse – ROP – lidelser)

Pasient/bruker: Disse begrepene brukes samtidig i denne studieplanen, og er en felles betegnelse på mennesker som er mottakere av helse- og omsorgstjenester. Hver for seg defineres de slik i denne planen:

Pasient og brukerrettighetsloven Kap. 1-3. definerer pasient som ”en person som henvender seg til helse- og omsorgstjenesten med anmodning om helsehjelp, eller som helse- og omsorgstjenesten gir eller tilbyr helsehjelp i det enkelte tilfelle”. I samme kapittel defineres bruker som ”en person som anmoder om eller mottar tjenester omfattet av helse- og omsorgstjenesteloven som ikke er helsehjelp.”

Likemannsarbeid: Likemannsarbeid er definert som ”samhandling mellom personer som opplever å være i samme båt, det vil si i samme livssituasjon, og hvor selve samhandlingen har som mål å være ei hjelp, støtte eller veiledning partene imellom” (B C Rappana Olsen, *Støtte blant sine egne*” HiO rapport 1998 nr. 1).

Selvhjelp: Selvhjelp er å ta tak i egne muligheter, finne frem til egne ressurser, ta ansvar for livet sitt og selv styre det i den retningen en ønsker. Selvhjelp er å sette i gang en prosess, fra passiv mottaker til aktiv deltaker i eget liv. Gruppedynamikk er en av bærebjelkene i selvhjelpsarbeidet, og for svært mange vil begrepet selvhjelp være synonymt med selvhjelpsgrupper. (Helsedirektoratet, Nasjonal plan for selvhjelp nr. 10/ 2004).

3.6 Emneoversikt

Emnenavn	Studiepoeng
Emne 1: Etikk, samhandling og kommunikasjon Hovedmål for emne: Grunnleggende forståelse for fagfeltet og yrkesutøvelsen Emner/temaer: <ul style="list-style-type: none"> • Etikk • Kommunikasjon og samhandling • Lover og forskrifter • Sosiologi og psykologi	10
Emne 2: Helsefremmende og forebyggende arbeid Hovedmål for emne: Videreutvikle faglig fundament for arbeids- og tenkemåter i målrettet praksis. Emner/temaer: <ul style="list-style-type: none"> • Generell kunnskap om psykisk helsearbeid og rusarbeid • Avhengighet • Brukermedvirkning	10

<ul style="list-style-type: none"> • Helsefremmende og forebyggende arbeid • Kommunikasjon og samhandling 	
<p>Emne 3: Fagspesifikk kunnskap om brukergruppene</p> <p>Hovedmål for emne: Ha kunnskap og oversikt for å forstå spesifikke problemer for de enkelte brukergruppene.</p> <p>Emner/temaer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Psykiske lidelse og ruslidelser, særtrekk og relaterte tilstander • Ulike aldersgrupper • Pårørende 	10
<p>Emne 4: Behandlingstiltak, oppfølging og koordinering</p> <p>Hovedmål for emne: Kunne analysere, planlegge og iverksette tiltak i samarbeid med aktuelle samarbeidspartnere og bruker/pasient og deres pårørende.</p> <p>Emner/temaer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Behandling og oppfølging • Miljøarbeid og aktiv omsorg • Yrkesutøvelse og arbeidsverktøy • Samhandling og koordinering av tjenestetilbudene 	10
<p>Emne 5: Praksis i psykisk helsearbeid og rusarbeid</p> <p>Hovedmål for emne: Studenten skal bli bevisst sin egen rolle og egne ferdigheter og holdninger som miljøarbeider i praktisk miljøarbeid, dette forankret i teori. Studenten skal utvikle faglig forståelse og innsikt i møte med brukere, kollegaer, pårørende og andre samarbeidspartnere innen psykisk helsearbeid og rusarbeid..</p>	10
<p>Emne 6: Fordypning i psykisk helsearbeid og rusarbeid</p> <p>Hovedmål for emne: Studenten skal skrive en obligatorisk fordypningsoppgave. Fordypningsoppgaven skal være praktisk rettet og knyttet til ett eller flere temaer i utdanningens emner. Studenten skal gjennom fordypningsoppgaven vise evne til refleksjon, og bruke både teori og praktisk erfaring. Fordypningsarbeidet kan gjennomføres individuelt eller i gruppe på to.</p>	10
Totalt	60

4 ARBEIDSFORMER, VURDERINGSFORMER OG ORGANISERING AV STUDIET

4.1 Arbeidsformer

- Det legges opp til bruk av ulike pedagogiske tilnæringsmåter, og studentene skal medvirke i beslutningsprosessene i forbindelse med gjennomføringen av studiet.
- Utdanningen legger vekt på arbeidsformer som fordrer aktiv deltakelse fra studentene.
- Det forutsettes at arbeidsformene skal være nært til studentenes egne erfaringer, problemstillinger fra praksisfeltet, utfordringene i arbeidslivet og sentral teori.
- Arbeidsformene skal være med på å støtte studentenes egne initiativ.
- Arbeidsformene skal tilrettelegges slik at studentene videreutvikler evne til samarbeid og økt forståelse og respekt for andres fagfelt.
- Arbeidsformene som benyttes skal bidra til å styrke studentenes motivasjon for egen utdanning, egen videre faglige utvikling, samt bidra til at studentene opplever nytte og gjensidighet gjennom faglig samarbeid.
- Det gis tilbud om individuell veiledning fra faglærer på alle arbeidskrav.

Nordland fagskole, helse, sosial og oppvekst, bruker læringsplattformen itslearning (<http://www.itslearning.no/>) og Zoom (<https://zoom.us/>) for samlinger på nett og kommunikasjon i sanntid. Studentene gis i tillegg til opplæring i grunnleggende datakunnskap og opplæring i bruk av læringsplattformen itslearning og Zoom. Studentene har tilgjengelig brukerstøtte fra IKT-avdelingene ved de videregående skolene i Nordland.

Målene og de vektlagte prinsippene som er beskrevet tidligere danner grunnlag for valget av arbeidsformer i fagskoleutdanningen. Studentene har erfaring fra arbeid innen helse- og omsorgssektoren og oppvekstsektoren som gir anledning til å benytte erfaringsbaserte og studentrettede undervisningsformer. Det er også viktig å være bevisst på den rollen fagskolestudentene innehar i arbeidslivet og tilrettelegge undervisningen på en måte som stimulerer yrkesfunksjonen. Studiet krever at studentene har stor grad av egenaktivitet og tar ansvar for egen læring gjennom selvstudie og i samarbeid med hverandre. Fagskoleutdanningen har som en viktig målsetning å utvikle samlende kunnskap og innsikt. Studentene må derfor oppleve at teori og praksis danner en integrert helhet. Det legges vekt på å skape trygge læringsmiljø og benytte læringsmetoder som også bidrar til personlig utvikling og erkjennelse i relasjon til brukerne.

Problembasert læring (PBL): Som et viktig pedagogisk prinsipp ligger en problembasert læringsform som innebærer at en i innlæringen av kunnskap, tar utgangspunkt i egen erfaring fra arbeidslivet og andre arenaer. Et fundament for læring er at den er mest effektiv når studenten er aktivt involvert og lærer i en kontekst der kunnskaper skal anvendes. PBL kjennetegnes ved bruk av oppgaver som utfordrer studenten til å stille spørsmål ved eget kunnskapsgrunnlag og motivere dem til å innhente den kunnskap de selv mangler. Først da oppleves læringen som meningsfull. Denne læringsformen har vist seg å være godt egnet for voksne med lang yrkes- og livserfaring.

Ansvar for egen læring (AFL): Er et annet prinsipp som innebærer at studentene må oppsøke lærings situasjoner og –arenaer, samt søke veiledning og tilbakemelding fra skole og fagmiljø gjennom for eksempel intervju, samtaler med aktuelle fagpersoner og hospitering. Dette stiller krav til bevissthet i forhold til læreprosessen og egne læringsbehov og bidrar til et bedre grunnlag for egen læring

Studentgrupper:

Studentene deles inn i tverrfaglig sammensatte grupper som er basis for faglige diskusjoner, gruppearbeid, oppgaveløsning og veiledning fortløpende gjennom studiet. Det etableres ikke faste grupper, men gruppesammensetningen defineres for hver enkelt oppgave.

Veiledning:

Lærerens rolle i utdanningen er i stor grad knyttet til veiledning og tilrettelegging for fleksibel læring. Veiledning benyttes i forbindelse med oppgaveløsning, prosjektarbeid, praksis og i gruppeprosessene. Veiledning benyttes både i forbindelse med det teoretiske arbeidet og som et ledd i den enkelte students og gruppens utviklingsprosess.

Teoretiske studier/litteratur/oppgaver:

Egenlæring gjennom selvstudie er en viktig del av opplæringen. Studentene tilegner seg teoretisk kunnskap individuelt og i samarbeid med hverandre i studentgrupper, i diskusjoner med fagpersoner/forelesere og lærere. Det legges vekt på å oppøve evne til skriftlig og muntlig formidling av egen kompetanse. Oppgaveløsning foregår individuelt og i grupper med veiledning. Oppgavene er skriftlige innleveringer og/eller muntlige fremlegg.

Studentene skal i løpet av studiet ha tilegnet seg til sammen ca. 2000 sider faglitteratur, av dette ca. 500 sider selvvalgt litteratur.

I tillegg består selvstudiet av fordypningsoppgave, eksamensoppgaver og praksisstudier. Det er utarbeidet egne retningslinjer/vurderingskriterier for disse arbeidskravene.

Med tanke på tilrettelegging for fleksibel læring, får studentene opplæring i den elektroniske læringsplattformen itslearning og registreres som brukere av systemet. Dette gjelder også Zoom som gir anledning til fleksibel kommunikasjon på nett. Teoretisk fordypning og praksisstudier tilrettelegges også fleksibelt tilpasset den enkeltes livs- og arbeidssituasjon.

Andre arbeidsformer:

Forelesninger benyttes også i teoriemnene. Skolen har inngått samarbeid med ulike aktører og enkeltpersoner angående bruk av eksterne forelesere til undervisning og bedrifts-/institusjonsbesøk. Dette er en viktig del av utdanningens faglige profil for å sikre en praksisnær og relevant kompetanse. Foreleserne samarbeider med lærerne og utveksler gjensidig informasjon om faglig innhold og arbeidsformer.

Utover de arbeidsformene som er beskrevet, kan det også benyttes videoopptak, film og kreative læringsmetoder som rollespill, musikk, collage, ulike gruppeøvelser og samhandlingsteknikker. Målet er å stimulere personlig engasjement som en del av læringsprosessen.

4.2 Vurderings- og eksamensformer

Vurderingsformene har sammenheng med fagskoleutdanningenes mål, innhold og arbeidsformer. Det utarbeides vurderingskriterier for muntlig og skriftlig oppgaveløsning. Eksamensformene er variert for å kunne gi rom for en mer helhetlig vurdering av studentene. Studenten skal ha mulighet til å bruke kunnskaper og ferdigheter både fra utdanningens teorigrunnlag og studentens egen praksiserfaring i forbindelse med eksamen. Det er en avsluttende oppgave for hvert emne som vurderes med gradert karakter etter en skala fra A til F, der A er beste karakter. Det kreves karakteren E for bestått. Praksis vurderes til bestått/ikke bestått. Øvrige arbeidskrav vurderes til bestått/ikke bestått.

4.3 Karakterskala

Karakterskalaen går fra A - F, hvor A er beste karakter og F er ikke bestått.

Symbol	Generell, ikke fagspesifikk beskrivelse av vurderingskriterier
A	Fremragende prestasjon som klart utmerker seg. Studenten viser helhetlig innsikt, kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.
B	Meget god prestasjon. Studenten viser solid innsikt, kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.
C	Jevnt god prestasjon som er tilfredsstillende på de fleste områder. Studenten viser god innsikt, kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.
D	En akseptabel prestasjon med noen vesentlige mangler. Studenten viser nokså god innsikt, kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.
E	Prestasjonen tilfredsstillende minimumskravene, men heller ikke mer. Studenten viser tilstrekkelig innsikt, kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.
F	Prestasjon som ikke tilfredsstillende de faglige minimumskravene. Studenten viser manglende innsikt og sammenheng, kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.

Det utstedes vitnemål når alle emnene inkludert praksis er bestått.

Forøvrig organiseres eksamen innenfor rammene fastsatt av studiestedet, og i tråd med Forskrift om høyere yrkesfaglig utdanning ved Nordland fagskole.

4.4 Organisering og omfang

Organisering:

Utdanningen er nettbasert med samlinger, har en samlet normert studietid på ett år (60 studiepoeng) og er organisert som deltidsstudium over 2 år.

Som hovedregel er det en fysisk samling på studiestedet hvert semester, øvrig læringsaktivitet gjennomføres ved bruk av digitale plattformer.

Hvert emne inklusive praksis beskrives med et tredelt læringsutbytte: kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse.

Omfang:

Emne normert tid/ studiepoeng	Antall uker deltid over 2 år	Timer tilrettelagt undervisning	Timer til veiledning individuellt og i grupper	Veiledet praksis/ prosjekt	Timer pålagte selvstudier inkl. arbeidskrav	Totalt antall timer
Emne 1; 6 uker 10 studiepoeng	12 uker	44 timer	20 timer		176 timer	240 timer
Emne 2; 6 uker 10 studiepoeng	12 uker	44 timer	20 timer		176 timer	240 timer
Emne 3; 6 uker 10 studiepoeng	12 uker	44 timer	20 timer		176 timer	240 timer
Emne 4; 6 uker 10 studiepoeng	12 uker	44 timer	20 timer		176 timer	240 timer
Emne 5 Praksis; 7 uker 10 studiepoeng	14 uker	2 timer	6 timer	300 timer	52 timer	360 timer
Emne 6; 7 uker 10 studiepoeng	14 uker	44 timer	20 timer		176 timer	240 timer
Totalt 38 uker 60 studiepoeng	76 uker	222 timer	106 timer	300 timer	972 timer	1560 timer

4.5 Praksis i studiet

Gjennom praksis skal studentene få et læringsutbytte som gjenspeiler innholdet i teoriemnene. Praksis er en obligatorisk del av utdanningen, og skal ha et omfang på 300 timer. Det bør legges til rette for at praksis kan gjennomføres mest mulig sammenhengene fortrinnsvis etter at emne 2 er fullført.

Praksisplass og gjennomføring skal alltid godkjennes av skolen, og skolen er ansvarlig for at alle studentene får praksisplass i løpet av studiet. Det er mulig å velge mellom to ulike former for gjennomføring:

Praksisutplassering utenfor eget arbeidssted: Denne praksisformen anbefales for studenter som ikke har sitt daglige arbeid innen fagfeltet og trenger praktisk erfaring fra slike arbeidsplasser.

Praksis gjennomført som prosjektarbeid på egen arbeidsplass. Dette er aktuelt for studenter som har sitt daglige arbeid innenfor fagfeltet. Prosjektarbeidet har som målsetting å bidra til fagutvikling i praksisfeltet som også kommer pasienten/brukeren til gode. Det er viktig at det gjøres en formell avtale mellom studenten og arbeidsgiveren, slik at studenten får tilstrekkelig tid til sitt prosjektarbeid.

Alle studenter som er ute i praksis, enten det er på egen eller en annen arbeidsplass, skal ha veiledning. Målet med veiledningen er at studenten lærer å reflektere over egen faglig utvikling og derigjennom bygger opp sin kompetanse i arbeidet med pasienter/brukere.

5 HELHETLIG MODELL FOR UTDANNINGEN

EMNE 1	Etikk, samhandling og kommunikasjon
<p>Emne 1 er felles for helse, sosial- og oppvekstfaglige fagskoleutdanninger. Emnet gir en grunnleggende forståelse for fagfeltet og yrkesutøvelsen.</p>	
Læringsutbytte	
<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap 	<p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om yrkes- og bransjeetiske prinsipp og dilemma, relevante teorier og arbeidsmåter, samt etisk refleksjon som verktøy • har kunnskap om gruppeprosesser, kriseteori og konflikthåndtering • har kunnskap om mangfold, migrasjonshelse, ulike kulturer og urfolk i møte med tjenestemottakere og samarbeidspartnere • har innsikt i relevant lovverk og offentlige dokumenter som regulerer fagfeltet, brukermedvirkning og organisering av tilbud i sektoren • har bransjekunnskap og kjennskap til de grunnleggende sosialpsykologiske prinsipper, og hvordan disse kan påvirke enkeltindividet, familien og deres sosiale nettverk • kan oppdatere sin yrkesfaglige kunnskap om teknologiske løsninger og hvordan disse kan påvirke samhandlingen med tjenestemottaker, pårørende og samarbeidspartnere • forstår betydningen av kompetanse innen relasjonsbygging, kommunikasjon og samhandling i eget yrke, i møte med sårbare mennesker, samt i et samfunns- og verdiskapingsperspektiv
<ul style="list-style-type: none"> • Ferdigheter 	<p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan anvende faglig kunnskap om yrkes- og bransjeetiske prinsipper og dilemma som grunnlag for refleksjon over teoretiske og praktiske problemstillinger • kan anvende faglig kunnskap om teknologiske løsninger til å løse praktiske og teoretiske problemstillinger forsvarlig og med etisk bevissthet • kan anvende teknikker innen relasjonsbygging, kommunikasjon og samhandling, samt andre faglige verktøy som er relevante for yrkesutøvelsen

	<ul style="list-style-type: none"> • kan finne relevant informasjon og fagstoff, samt lovverk, forskrifter og stortingsmeldinger som er relevant for yrkesutøvelsen • kan kartlegge en situasjon og identifisere faglige problemstillinger og behov for iverksetting av tiltak i forhold til mangfold og migrasjonshelse, samt i møte med ulike kulturer og urfolk
<ul style="list-style-type: none"> • Generell kompetanse 	<p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har forståelse for yrkes- og bransjeetiske prinsipper og dilemma, samt hvordan disse kan påvirke samhandlingen mellom tjenesteyter og tjenestemottaker • har utviklet en etisk grunnholdning i utøvelsen av yrket som kommer til uttrykk gjennom refleksjon over egen yrkesutøvelse, samt gjennom kommunikasjon og samhandling med tjenestemottakere og samarbeidspartnere • kan utføre arbeidet lovmessig, faglig og etisk forsvarlig i forhold til tjenestemottakernes behov, og med fokus på å fremme et helhetlig menneskesyn • kan bygge relasjoner med fagfeller, tjenestemottakere og samarbeidspartnere basert på holdninger og verdier knyttet til et helhetlig menneskesyn, likeverd og respekt • kan utvikle arbeidsmetoder, produkter og/eller tjenester basert på tjenestemottakerens behov og utfordringer, og som har relevans for yrkesutøvelsen
Temaer/emner:	<p>Etikk</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etiske teorier og prinsipp • Etiske dilemma • Etikk og teknologi • Helhetlig menneskesyn <p>Kommunikasjon og samhandling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brukerperspektivet • Relasjonskompetanse og relasjonsbygging • Kommunikasjon i samhandling med tjenestemottaker og samarbeidspartnere • Gruppeprosess og konflikthåndtering <p>Lover og forskrifter</p> <ul style="list-style-type: none"> • Relevante lover, forskrifter og offentlige dokumenter for utdanningens studenter og tjenestemottakere <p>Sosiologi og psykologi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utviklingspsykologi • Roller og gruppeprosesser • Migrasjonshelse, kultur, mangfold og urfolk
Arbeidskrav:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon etter samlinger • Veiledet individuell skriftlig hjemmeoppgave

Vurderingsform:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon vurderes med godkjent/ikke godkjent • Individuell skriftlig hjemmeoppgave vurderes med karakter A – F.
Litteratur:	Pensumliste oppdateres og sendes ut før hvert emne.

EMNE 2	Helsefremmende og forebyggende arbeid
Hovedmål for emnet:	Videreutvikle et faglig fundament for arbeids- og tenkemåter i målrettet praksis
Læringsutbyttebeskrivelser:	
<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap 	Studenten har generell kunnskap om psykiske lidelser og ruslidelser og hva som fremmer og hemmer god helse i ulike livsfaser.
<ul style="list-style-type: none"> • Ferdigheter 	Studenten kommuniserer med pasient/bruker, identifiserer ressurser og problemer hos pasienten/brukeren og i dennes miljø, vurderer behov og iverksetter tiltak for å fremme helse, forebygge problemutvikling, sykdom og funksjonsnedsettelse.
<ul style="list-style-type: none"> • Generell kompetanse 	Studenten anvender sin kunnskap i samarbeidet med bruker/pasient, pårørende og fagpersoner, reflekterer over egne holdninger, ivaretar brukermedvirkning og behovet for meningsfull aktivitet.
Temaer/emner:	<ul style="list-style-type: none"> • Generell kunnskap om psykisk helsearbeid og rusarbeid <ul style="list-style-type: none"> ○ Psykiske lidelser og ruslidelser i et helhetsperspektiv ○ Psykiske lidelser og ruslidelser i et samfunnsperspektiv • Avhengighet • Brukermedvirkning • Helsefremmende og forebyggende arbeid <ul style="list-style-type: none"> ○ Fysisk og psykisk helse ○ Livsstil og egenomsorg ○ Sosialt nettverk, lærings- og oppvekstmiljø ○ Tidlig innsats ○ Mestring og motivasjon • Kommunikasjon og samhandling <ul style="list-style-type: none"> ○ Kommunikasjonsprosessen ○ Relasjonskompetanse ○ Formidlingsmåter ○ Veiledning ○ Flerkulturell forståelse • Sorg, tap og krisereaksjoner • Vold, overgrep og traumer • Seksualitet, identitet og mangfold • Miljøarbeiderrollen
Arbeidskrav:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon • Veiledet individuell skriftlig hjemmeoppgave
Vurderingsform:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon vurderes med godkjent/ikke godkjent • Individuell skriftlig hjemmeoppgave vurderes med karakter A – F.
Litteratur:	Se pensumliste

EMNE 3	Fagspesifikk kunnskap om brukergruppene
Hovedmål for emnet:	Ha kunnskap og oversikt for å forstå spesifikke problemer for de enkelte brukergruppene
Læringsutbyttebeskrivelser:	
<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap 	Studenten har spesifikk kunnskap om psykiske lidelser og ruslidelser og hvordan disse kan forebygges og behandles.
<ul style="list-style-type: none"> • Ferdigheter 	Studenten utfører helsefremmende og forebyggende tiltak i samarbeid med pasient/bruker, pårørende og fagpersoner i behandlingsforløpet.
<ul style="list-style-type: none"> • Generell kompetanse 	Studenten ivaretar pasienter/brukere med psykiske lidelser og/eller ruslidelser sitt behov for behandling og oppfølging. De kan delta i kartlegging og vurdering innenfor eget kompetanseområde.
Temaer/emner:	<ul style="list-style-type: none"> • Psykiske lidelse og ruslidelser, særtrekk og relaterte tilstander <ul style="list-style-type: none"> ○ Samtidig ruslidelse og psykisk lidelse (ROP-lidelser) ○ Rusmidlenes virkning og skadevirkning ○ Psykotiske tilstander ○ Angst og emosjonelle vansker ○ PTSD (posttraumatisk stresslidelse) ○ Spiseforstyrrelser ○ Personlighetsforstyrrelser ○ Selvmord, selvmordsforsøk og selvskading ○ Nevrouviklingsforstyrrelser (ADHD, Tourettes og Autismespekterforstyrrelser) • Barn og ungdom <ul style="list-style-type: none"> ○ Normalutvikling og tidlige tegn som gir grunn til bekymring ○ Sosial kompetanse ○ Mobbing, vold, kriminalitet ○ Barn som pårørende • Voksne • Eldre <ul style="list-style-type: none"> ○ Aldring og sårbarhet • Pårørende
Arbeidskrav:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon • Muntlig presentasjon av en bruker/brukergruppe innen psykisk helsearbeid og rusarbeid med utgangspunkt i et teoretisk perspektiv.
Vurderingsform:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon vurderes med godkjent/ikke godkjent • Muntlig presentasjon vurderes med karakter A – F.
Litteratur:	Se pensumliste

EMNE 4	Behandlingstiltak, oppfølging og koordinering
Hovedmål for emnet:	Kunne analysere, planlegge og iverksette tiltak i samarbeid med aktuelle samarbeidspartnere og bruker/pasient og deres pårørende
Læringsutbyttebeskrivelser:	
<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap 	Studenten har kunnskap om metoder/tiltak innenfor behandling/oppfølging og kjenner tilbudene i kommunal helse- og omsorgstjeneste og spesialisthelsetjeneste.
<ul style="list-style-type: none"> • Ferdigheter 	Studenten identifiserer behov, tilrettelegger og iverksetter tiltak som bidrar til læring og mestring. Studenten organiserer tverrfaglig samarbeid og veileder pasient/bruker, pårørende og fagpersoner innenfor eget arbeidsområde.
<ul style="list-style-type: none"> • Generell kompetanse 	Studenten er bevisst på egen og andres kompetanse, ivaretar brukermedvirkning og kan drøfte og formidle kunnskap innenfor fagfeltet. Studenten deltar i faggrupper for å kvalitetssikre og videreutvikle praksis og forståelse på egen arbeidsplass.
Temaer/emner:	<ul style="list-style-type: none"> • Behandling og oppfølging <ul style="list-style-type: none"> ○ Kartlegging og observasjon ○ Forebyggende tiltak ○ Behandlingsmetoder og -modeller ○ Habilitering og rehabilitering ○ Individuell plan ○ Metoder innen rådgivning og veiledning ○ Recovery ○ Legemiddelassistert rehabilitering (LAR) ○ Oppsøkende virksomhet • Miljøarbeid og aktiv omsorg <ul style="list-style-type: none"> ○ Fritidstiltak, fritidsassistanse ○ Bistand og oppfølging i egen bolig ○ Aktivitet og trening ○ Læringsbaserte tiltak ○ Arbeidsrettede tiltak og aktiviteter ○ Daglige gjøremål/aktiviteter (ADL) ○ Likemannsarbeid og selvhjelpsgrupper • Samhandling og koordinering av tjenestetilbudene <ul style="list-style-type: none"> ○ Aktører i behandlingsforløpet ○ Organisering, rollefordeling og tverrfaglig samarbeid mellom aktører og tjenestenivåer/samhandlingsmodeller ○ Velferdsteknologi
Arbeidskrav:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon • Muntlig presentasjon av en bruker/brukergruppe innen psykisk helsearbeid og rusarbeid med fokus på miljøarbeid, planlegging og iverksetting av tiltak.

Vurderingsform:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon vurderes med godkjent/ikke godkjent, muntlig presentasjon vurderes med karakter A – F.
Litteratur:	Se pensumliste

EMNE 5	Praksis i psykisk helsearbeid og rusarbeid
	<p>Det kan velges mellom to ulike former for praksis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Praksisutplassering innenfor fagområde som studenten ikke har sitt daglige virke i 2. Praksis som prosjektarbeid på egen arbeidsplass for å kunne planlegge og gjennomføre endrings-/ utviklingsarbeid
Hovedmål for praksis:	<p>Studenten skal bli bevisst sin egen rolle og egne ferdigheter og holdninger som miljøarbeider i praktisk miljøarbeid, dette forankret i teori.</p> <p>Studenten skal utvikle faglig forståelse og innsikt i møte med brukere, kollegaer, pårørende og andre samarbeidspartnere innen psykisk helsearbeid og rusarbeid.</p>
Læringsutbyttebeskrivelser:	
<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap 	<p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • har kunnskap om prosjektarbeid som metode. • kan vurdere eget arbeid i forhold til gjeldende normer og krav innenfor fagfeltet. • har kunnskap om brukerperspektivet og hvordan fremme tjenestemottakerens aktive deltakelse i egen mestring, livssituasjon og behandling • forstår egen yrkesrolle i tverrfaglig miljøarbeid med tjenestemottakere og i samhandling med andre fagpersoner i helse-, sosial- og oppveksttjenestene
<ul style="list-style-type: none"> • Ferdigheter 	<p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan sette teoretisk kunnskap fra utdanningen i sammenheng med praktiske ferdigheter og fremmer brukermedvirkning. • kan planlegge, gjennomføre og evaluere et prosjekt i samsvar med målene og det faglige innholdet i utdanningen (prosjekt) • kan kartlegge en situasjon og vurdere og identifisere behov for iverksetting av tiltak. • har relasjons- og kommunikasjonskompetanse overfor bruker, pårørende og kollegaer.
<ul style="list-style-type: none"> • Generell kompetanse 	<p>Studenten</p> <ul style="list-style-type: none"> • forstår betydningen av, og bidrar til, tverrfaglig samarbeid. • kan synliggjøre egen kompetanse. • kan utføre miljøarbeid med utgangspunkt i brukergruppens behov. • er reflektert og kvalitetsbevisst i sin yrkesutøvelse.
Arbeidskrav:	<ul style="list-style-type: none"> • Praksis: <ul style="list-style-type: none"> ○ Utarbeide egne læringsmål ○ Praksisrapport med refleksjonsnotat

	<ul style="list-style-type: none"> • Prosjekt: <ul style="list-style-type: none"> ○ Utarbeide prosjektplan med mål for prosjektarbeidet ○ Prosjektrapport
Vurderingsform:	<ul style="list-style-type: none"> • Læringsmål for praksis og prosjektplan vurderes til godkjent/ikke godkjent • Midtveis- og sluttevaluering som grunnlag for vurdering av praksis/prosjekt, vurderes til godkjent/ikke godkjent • Praksis/prosjektrapport vurderes til godkjent/ikke godkjent og er grunnlag for en samlet vurdering av praksis/prosjekt
Taushetsplikt	<p>Studenter som gjennom sin opplæring ved arbeid, oppdrag eller verv blir kjent med taushetsbelagte opplysninger, har taushetsplikt etter forvaltningslovens regler (§ 13 – 13f). Taushetsplikten gjelder også etter at studenten har avsluttet sin opplæring ved fagskolen.</p>

EMNE 6	Fordypning i psykisk helsearbeid og rusarbeid
Hovedmål for emnet:	Studenten skal skrive en fordypningsoppgave ut fra selvvalgt tema og problemstilling. Fordypningsoppgaven skal være praktisk rettet og med utgangspunkt i overordnet læringsutbytte for utdanningen. Studenten skal gjennom arbeidet med fordypningsoppgaven vise evne til refleksjon og bruke både teori og praktiske erfaringer.
Læringsutbyttebeskrivelser:	
<ul style="list-style-type: none"> • Kunnskap 	Studenten har fordypet seg innenfor et valgt tema innenfor psykisk helsearbeid og/eller rusarbeid. Studenten har innhentet, vurdert og bearbeidet teori, og drøftet sammenhengen mellom teori og praksis.
<ul style="list-style-type: none"> • Ferdigheter 	Studenten kan systematisere, drøfte og formidle teoretisk og erfaringsbasert kunnskap.
<ul style="list-style-type: none"> • Generell kompetanse 	Studenten har utviklet og er bevisst sin profesjonelle kompetanse, sin kreativitet og sitt mot, forvalter kompetansen og bidrar til faglig utvikling på egen arbeidsplass.
Arbeidskrav:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon etter samlinger • Veiledet skriftlig fordypningsoppgave med påfølgende muntlig eksamen • Fordypningsoppgaven kan gjennomføres individuelt eller i gruppe på to. • Studenten skal utarbeide individuelle læringsmål for sitt fordypningsemne. Læringsmål, problemstilling og litteraturoversikt skal godkjennes av skolen innen et fastsatt tidspunkt.
Vurderingsform:	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig faglig refleksjon vurderes med godkjent/ikke godkjent • Skriftlig fordypningsoppgave vurderes med karakteren A-F. • På bakgrunn av bestått skriftlig fordypningsoppgave gjennomføres en muntlig justerende eksamen. Det gis en samlet vurdering av skriftlig fordypningsoppgave og muntlig høring med karakteren A-F.
Litteratur:	Selvvalgt litteratur (300-500 sider) i tillegg til obligatorisk litteratur for hele studiet.